

ადამ ოლეარიუსი (Adam Olearius, დაახ. 1599-1671) - გერმანელი სწავლული და მოგზაური. აღმოსავლეთის ქვეყნებში მოგზაურობის შემდეგ გამოაქვეყნა ნაშრომი, რომელშიც დაწვრილებითი აღწერა მოსკოვსა და სპარსეთში საყოველთაოდ ცნობილი მოგზაურობისა, რომელიც მოეწყო მოსკოვის დიდი მეფის მიხეილ თედორეს ძისა და სპარსეთის მეფის შაჰ-სეფის კარზე გოტარფიდან ჰოლშტაინის საელჩოს გაგზავნასთან დაკავშირებით“. ¹

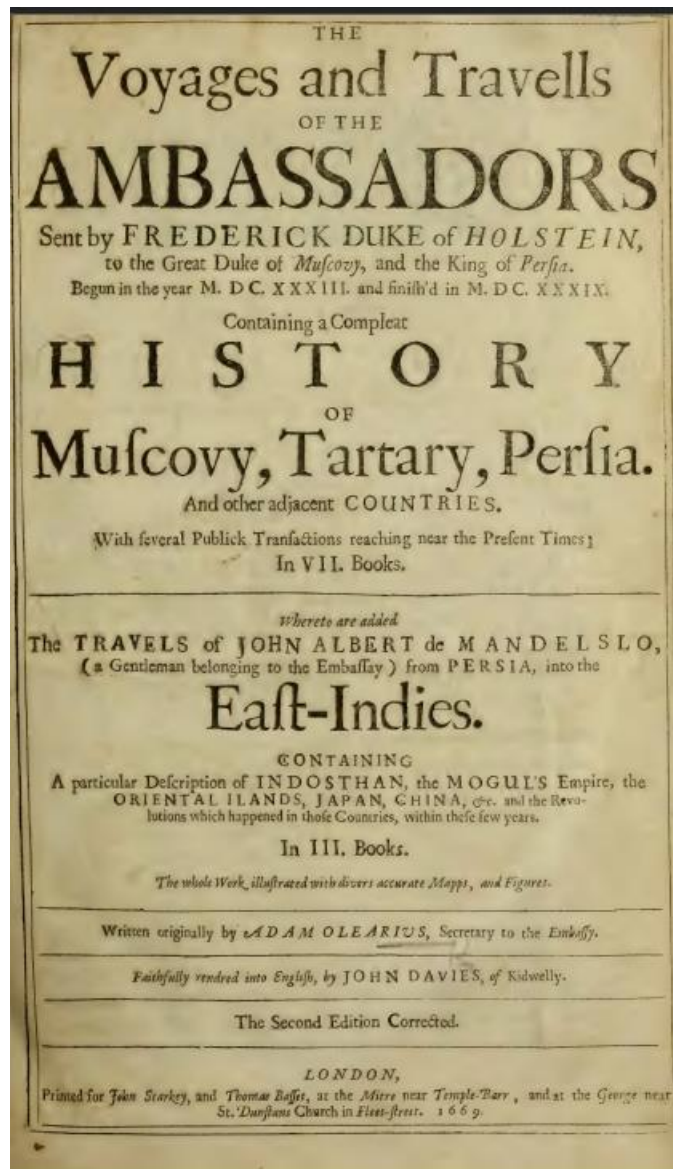
ქართველებისა და სომხების შესახებ

„ირანის პროვინცია, რომელსაც ქვეყნის მაცხოვრებლები ძირითადად ყარაბაღს უწოდებენ, ორ ცნობილ მდინარეს - არაქსს და კიროსს - შორის მდებარეობს. მათ ამჟამად არასს და კურას [მტკვარს] უწოდებენ და ისინი ორ პროვინციას, სომხეთსა და საქართველოსაც მოიცავენ. [ამ პროვინციებს] სპარსელები არმინიას და გურჯს უწოდებენ. მთელ სპარსეთში ეს ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული და მდიდარი პროვინციაა. იგი განსაკუთრებით იმით გამოირჩევა, რომ ის უფრო მეტ აბრეშუმს აწარმოებს, ვიდრე სხვა ნებისმიერი [პროვინცია]. ის იყოფა რამდენიმე მცირე მხარედ... მისი ძირითადი ქალაქები, ციხესიმაგრეები და დაბებია ბარდავი, ბილაგანი, შამქორი, განჯა, ბარგუშაფი, ნახჭევანი, ორდუბადი, ბაიაზიდი, მაქუ, მაღასბურტი, ტფილისი და შილდა.“²

თარგმნა ბეჟან ჯავახიამ

¹ Adam Olearius, *The Voyages and travels of the ambassadors sent by Frederick duke of Holstein, to the Great Duke of Moscovy, and the King of Persia* (London: 1669), translated by John Davies. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს შესახებ ადამ ოლეარიუსის ცნობების უდიდესი ნაწილი თარგმნა და კომენტარები დაურთო ისტორიკოსმა ბეჟან ჯავახიამ.

² Ibid, 146-147. “The Province of Iran, which the inhabitants of the Country commonly and for the most part called Karabag, is feated between the two famous Rivers of Araxes and Cyrus, which are now called Aras and Kur, and comprehends some part of the two Provinces of Armenia and Georgia, which the Persians call Armenich and Gurtz. It is one of the noblest and richest Provinces of all Persia, and in this particularly, that it produces more Silk than any [provinces]. It is sub-divided into several other lesser provinces...The principal Cities, Forts, and Towns of it are Berde, Bilagan, Shemkur, Kemze, Berkuschat, Nachiscuanm, Ordebid, Bajesied, Maku, Magasburt, Tiflis and Tzilder” აგრეთვე: ბეჟან ჯავახია, საქართველო და ქართველები ადამ ოლეარიუსის მოგზაურობის წიგნში (თბილისი: 2005), 39.

საქართველოზე:

„ჩვენები ამ მთებს ჩერქეზეთის მთებს უწოდებდნენ, ვინაიდან იგი ჩერქეზეთის იქით გვეგონა. რუსები და ჩერქეზები მას სალატოს უწოდებდნენ, მაგრამ ისინი კოლხეთის ქვეყანაში მდებარე კავკასიის მთებია, რომელიც ცნობილია ოქროს საწმისის მოსატაცებლად, იაზონის ლაშქრობიდან. სწორედ მის შესახებ მოგვითხრობს აპოლონიუს როდოსელი თავის „არგონავტიკაში“. ამ მთებმა თავიანთი არაჩვეულებრივი სიმაღლით პოეტებს მუზა გაუჩინეს მითისათვის, თითქოს პრომეთესმა, რომელიც ავიდა ერთ-ერთ მათგანზე, მოსტაცა მზეს ცეცხლი და ხალხს მოუტანა“³.

თარგმნა ბეჟან ჯავახიამ

³ ბ. ჯავახია, საქართველო და ქართველები ადამ ოლეარიუსის მოგზაურობის წიგნში, გვ.38.

საქართველო და ქართველები
ალამ ოლაარიუსის
მოგზაურობის წიგნში

თბილისი
2005

(ქართული ახალმწიფები ირანში, XVII საუკუნის I მესამედი)

ამ ოლქის მოგზაობის წინაშე არს მტკიცე ხანგრძლივ სოციალურ-ეკონომიკური ისტორიის მდგომარეობის უსივრცე წარმოდგენა მოსაძებელი ამ სახის ცოდნით ცნობა მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ქართულ ისტორიულ მწერლობაში ნაკლებად გვხვდა ეკონომიკის ისტორიას.

ა. ოლაარიუსი საქართველოში არ ყოფილა. ელზაბეტ კასისის ზღუდის საზღვართან გასაშვ მარამ ვინაიდან ა. ოლაარიუსი დიდიხანა მისი აღმოჩენის საგანი გახდა კავკასიის მთებში. იგი წერს: „მეტი ამ მთებს ზღუდის მთებს უწოდებდნენ, ვინაიდან იგი ზღუდის მთებს იქით ვეგონა. რუხები და ზღუდის მთებს (Salsato) უწოდებდნენ, მარამ ისინი კოლხეთის ქვეყანაში მდებარე კავკასიის მთებში, რომელიც ცნობილია იურის სიწმინდის მთისადაც იმდროინდელი ლაშქრობისა და სხვა კარგების მომართვის ახალგაზრდებს რადიკალი თავის ადგილზე“⁴. ამ მთებს თავიანთი არადაცლები რიგი სიმბოლოები მისცეს პეტრეს მუხა მთისთვის, თითქოს არამეტიონის, რომელიც აქვდა ერთი მთებზე, მოსტყვა იქ მთებს ცხვილი და ხალხს მოუტანა“ (81, 393).

ა. ოლაარიუსი იქვე მოუტანს ამ გლობუტის განმარტება. იგი წერს, ეს მთი შეიქმნა ნაშენი აქვდა: პროტოპონა, როგორც ვინაიდან აღიანა, როგორც თვით მისი სახელი მდგომარეობის, დიდი ვაჭარი შეიქმნა შირს, ღრუბლებში დამსული კავკასიის განლაგება, პეტრესისა და სხვა კარგების მომართვის, მთი ამოხელა და მასელა და მან პარულმა გადასცა ასირიელებს ასტრონომიული ცნობები. მანვე გაყო, აგრეთვე, თუ საიდან წარმოიშობოდა ელვა და ქაღალდი. მთელი, მისი სიწმინდისადაც ცხვილის დიდიხანა იგი მთებს ცნობის აკლებდა ხელმწიფრად და მთებზე ხალხს უწოდებდა. რაც იქველი წარმოსადგინა, თუ რა დიდი გაქრობა და წყალგაყვანილია გადგინა მას ამ პარულს მთებზე, ამტომ შეუქმნეს მთი, თითქოს იგი მოგზაურობის იყო კლდეზე და არაფერი უკრძალავდა გულს“ (81, 397).

სომხეთზე:

„არარატის მთა, რომელზეც ნოეს კიდობანი წარღვრის შემდეგ გაჩერდა და რომელსაც სომხები მესინას, სპარსელები - აგრის, ხოლო არაბები სუბესლაბნს [?] უწოდებენ, კავკასიონზე შეუდარებლად მაღალია და მართლაც დიდ შავ კლდეს ჰგავს. ყოველგვარი გამწვანების გარეშე, ზამთარ-ზაფხულ თოვლით არის დაფარული, რის გამოც, მისი დანახვა კასპიის ზღვიდან თხუთმეტი ლიეს მანძილიდანაც კი შესაძლებელია. სომხები და თავად სპარსელები ფიქრობენ, რომ აღნიშნულ მთაზე კიდობნის ნაშთები ჯერ კიდევ არის, მაგრამ დრომ ისინი იმდენად გაამკვრივა, რომ სრულიად გაქვავებულები არიან.“⁴

თარგმნა გრიგოლ ფერაძემ

⁴ Ibid, 139. “Mount Ararat, upon which Noah’s Ark rested after the deluge, and which the Armenians call Messina, the Persians Agri, and the Arabian Subeslabn [?], is without comparison much higher than the Caucasus, and is indeed but a great black Rock, without any Verdure, and covered with Snow on the top, as well in Summer as Winter, by means whereof it is discovered fifteen leagues into the Caspian Sea. The Armenians, and the Persians themselves, are of opinion, that there are still upon the said Mountain some remainders of the Ark, but that time hath so hardened them, that they seem absolutely petrified.”

together, and set up at one of the points of the Island, beset all about with Roots and Boughs, ^{1636.} to serve for a direction to the Mariners, and two great Ditches, wherein some time before fire had been made. This, in all probability was done by the *Cosiques*, who make their frequent retreats into that Island. It lies at forty three degrees, five minutes elevation, and reaches in length from North-east to South-east, about three *German Leagues*. The soil is for the most part sandy and barren, and towards the extremities, either cover'd with shells, or fenny; and it is the only Island that is to be seen, as we goe to *Kilan*, West-ward of the ordinary course.

From this Island, there may be seen in the Continent, towards the South-west, such high Mountains, that we took them at first for Clouds. Our people called them the Mountains of *Circassia*; but the *Muscovites*, nay the Inhabitants of *Circassia* themselves, call it the Mountain *Saluto*, and it is properly that Mountain which the Antients call *Caucasus*, in the Province of *Colchis*, which is the same that at this day is called *Mengrelia*; and is so famous in Antiquity, for the fabulous expedition of *Jason* for the Golden fleece. Its height, which indeed is extraordinary, in as much as it seems to extend it self to the Stars, hath furnish'd the Poets with that fancy, that it was from this Mountain *Prometheus* stole fire from the Sun, to communicate it to men. *Quintus Curtius* affirms, that it crosses all *Asia*. Certain indeed it is, that the Mountains of *Ararat* and *Taurus* are so near, and do so as it were cloze with it, that it seems to be but one continu'd Mountain, extending it self all through *Asia*, from *Mengrelia*, as far as the *Indies*. From the *Caspian Sea*, towards the *Euxine Sea*, and *Asia* the lesser, it is near fifty Leagues in breadth. But let us see what *Quintus Curtius* says of it, in the seventh Book of his History, where he gives us this account of it. They reach, saith he, from thence, towards *Mount Caucaus*. which divides *Asia* into two parts, and leaves the *Cilician Sea* on the one side, and on the other, the *Caspian Sea*, the *River Araxes*, and the *Deserts* of *Scythia*. *Mount Taurus*, which is to be ranked in the second place for its height, is joyned to *Caucasus*, and, beginning in *Cappadocia*, crosses *Cilicia*, and reaches as far as *Armenia*. It is as it were a continu'd concatenation of Mountains, out of which arise almost all the Rivers of *Asia*, some whereof fall into the *Red-sea*, and others, into the *Hyrceanian*, or that of *Pontus*. The *Armenians* pass'd the *Caucasus* in seventeen days, and came in sight of the *Rock*, which is ten *Stadia* in compass, and about four in height, where *Prometheus* was chained, if we may credit the Poets.

Mount Ararat, upon which *Noah's Ark* rested after the deluge, and which the *Armenians* ^{Mount} call *Messina*, the *Persians*, *Agri*, and the *Arabians* *Subestahn*, is without comparison much ^{Ararat} higher than the *Caucasus*, and is indeed but a great black Rock, without any *Verdure*, and cover'd with *Snow* on the top, as well in *Summer* as *Winter*, by means whereof it is discover'd fifteen Leagues into the *Caspian Sea*. The *Armenians*, and the *Persians* themselves, are of opinion, that there are still upon the said Mountain some remainders of the *Ark*, but that time hath so hardned them, that they seem absolutely petrify'd. At *Schamachy* in *Media*, we were shewn a *Cross* of a black and hard *Wood*, which the Inhabitants affirmed to have been made of the *Wood* of the *Ark*: and upon that account it was look'd upon as a most precious *Relick*, and, as such, was wrapp'd in *Crimson Taffata*. The Mountain is now inaccessible, by reason of the precipices whereby it is encompass'd of all sides.